

Tillese. Ydre, set fra sydøst.

Aa. RI. 1949

TILLESE KIRKE

LAALANDS SØNDER HERRED

Kirken er fra 1691 *anneks* til Danmøre¹. Om dens ejerforhold i middelalderen er intet oplyst udover, at kongen i 1531 havde kaldsretten². Kirken forblev under kronen, indtil den 1648 overdroges til besidderen af Rudbjerggaard, fru Øllegaard Pentz³. Blandt gårdens senere ejere var F. B. Bülow og jægermester Gustav Smith. O. 1850 overgik kirken til familien Friderichsen og blev ca. 1880 overtaget af Landmandsbanken, som atter i 1907 overdrog den til menigheden⁴.

Kirken ligger østligt i byen på svagt hævet terræn. Kirkegården er udvidet mod øst og hegnes af moderne mur, hæk og hegnstråd. 1719 omtales »Tersker laden« ved østre kirkegårdsmur, det har antagelig været en middelalderlig kirkelade⁵.

Kirken består af romansk apsis, kor og skib og en vestforlængelse fra 1625, ved hvis vestgavl et våbenhus er opført i 1856. Kirken havde indtil da et \dagger våbenhus på sydsiden og ved kirkegårdens sydvesthjørne en \dagger klokketabel af den sædvanlige laalandske konstruktion (syn)⁵.

Den romanske kirke er bygget af røde og sorte munkesten, i apsidens i vendisk forbandt, det øvrige i munkeforbandt.

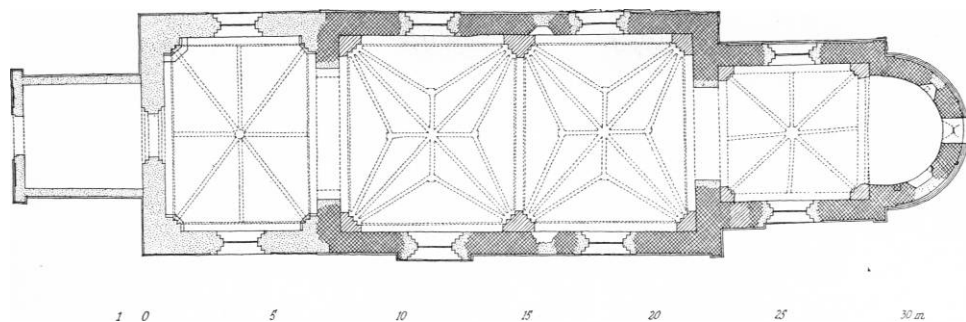

Fig. 2. Tillese. Plan. 1:300. Målt af C. G. Schultz 1948.

Apsis har en kraftigt profileret sokkel bestående af en vulst mellem en skråkant og et hulskifte (fig. 4). Fra soklen løber to slanke halvsøjler op til gesimsens buefrise, hvor de ender med små trapezkapitæler, hvoraf det nordre er fornyet. Buefrisen hviler iøvrigt på forskelligt udformede binderkonsoller (lig. 4), og hver bue er muret af ca. to trekvart krumhugne sten. Direkte over buerne ligger et skævt savskifte, og derover er muret en nyere, femkantet gesims afpasset efter tegltaget. Apsidens fine og rige arkitektur er nu stærkt reduceret ved udslettelsen af de tre vinduer (fig. 3). De var af sædvanlig romansk form, det midterste havde over buen et omløbende savskifte mellem to løberskifter, sidevinduerne havde kun et enkelt løberskifte. Såløbets fremspringende vulst blev på midten støttet af en søjlestav, som løb ned på soklen og harmonerede med to bevarede rundstave.

Korets sokkel er fornyet i kløvet kamp under et rundled. Sydsiden har haft en præstedør, der nu er tilmuret, så kun fremspringet er synligt. Dette går helt til taget og lader sig endog mærke i den moderne gesims. Midtvejs oppe har dørømfatningen et tilbagespring afdækket med en skråkant. Fremspringet synes at være gjort noget smallere ved indhugningen af det moderne vindue. På østhjørnet står en lisén. Profilerede binderkonsoller bærer en rudefrise med lidt hævet bund under den nyere gesims. På korets nordside spores et gammelt, tilmuret vindue. På denne side dannes gesimsfrisen af binderkonsoller på højkant med afrundet underside under et glat frisefelt muret af skråtstillede sten og derover et skævt savskifte. Gesimsen er nyere. Korets kamgavl er ommuret. Gavlen har tidligere haft gavlkam med fodbinder (syn 1814).

Skibet har sokkel som korets. Sydportalens fremspring går helt til taget og har halvvejs oppe et skråkantafdækket tilbagespring. Portalen er iøvrigt ligesom vinduerne ødelagt af store, moderne spidsbuevinduer. Skibet har lisener på de østre hjørner, mens de vestre lisener er borthugget. Sydsiden har under den moderne gesims en stor buefrise, hvor hver bue er muret af mere end tre

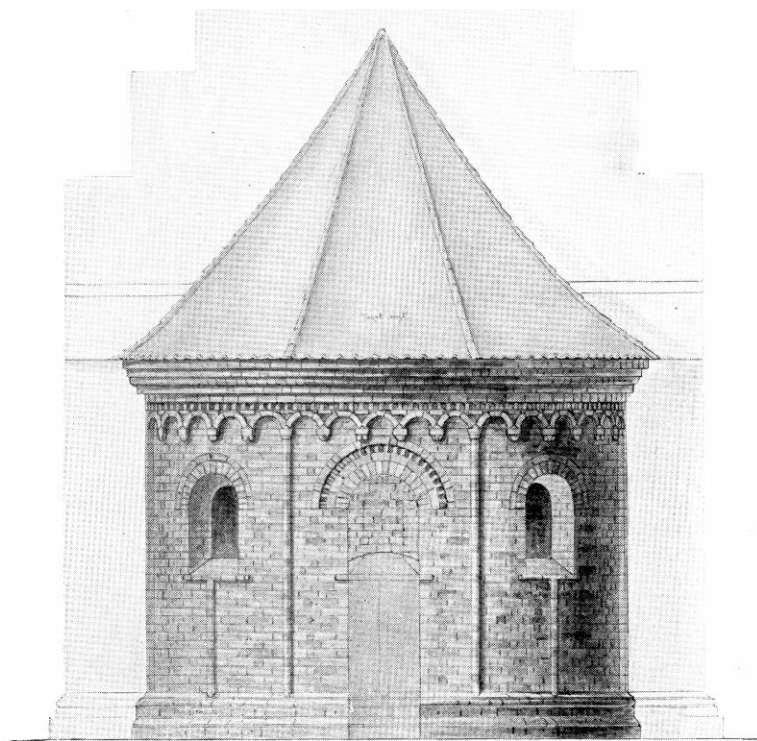

Fig. 3. Tillese. Apsis. Efter tegning af Magnus-Petersen 1876.

sten på profilerede binderkonsoller. Derover ligger et savskifte. Vest for portalen er buefrisen sammenhørende med vestforlængelsens. Nordsidens gesimsfremspring støttes af afrundede binderkonsoller på højkant under et skævt savskifte. Gesimsens øverste del er moderne. Det samme gælder taggavlen.

I *det indre* ses i apsidens de tre rundbuede, tilmurede vinduer, hvoraf det søndre har været udvidet (fig. 6). Apsidens undermur har fra begyndelsen stået upudset, hvorimod halvkuppelhvælvet og vinduesbuernes undersider har været pudsede. I apsiskuplen er indmuret en række lydpotter (fig. 6—7). Korbuen er vist moderne udvidet i spidsbuet form. Korets og skibets overmure ses over hvælvene at være pudsede op til en række huller for skråkonsoller af Gloslundetype (se s. 356).

Endringer og tilføjelser. I middelalderens slutning er i koret indmuret et otte-delt hvælv på falsede vægpiller med højt vederlagsbånd. Skibet har fået to stjernehvælv af samme type som i Vestenskov kirke (s. 296), med lavt vederlagsbånd på de falsede vægpiller. Ingen af hvælvene har overribber.

Skibets vestforlængelse skal være opført 1625 som åben begravelse for Joachim von Barnewitz til Rudbjerggaard (syn 1816)⁶. Bygningsdelen var tid-

ligere kendt i sognet som »den ny kirke« og havde fire rader stole. Soklen er af kløvede granitkvadre, murene er udvendig af små, røde og sorte mursten i krydsskifte, indvendig ses desuden mange store sten i samme forbandt. I nordsiden har der været en dør (syn 1818). Gesimsen på sydsiden har en buefrise med buerne murede af bindere; den fortsætter ind over det middelalderlige skibs vestre del, på nordsiden fortsætter derimod skibets gesims med afrundede, højkantstillede tænder ind over vestforlængelsen, men det overliggende savskifte er af små sten. Taggavlen er kamtakket og muret af små sten, hvoraf ingen er sorte. Tagrummet tjener siden 1856 som klokkeloft og har to rundbuede glamhuller over hinanden. Indvendig står vestforlængelsen i forbindelse med skibet ved en trekloverformet bue, vist af moderne udformning. 1816 havde kirkeejeren afspærret rummet med en bindingsværksvæg samtidig med, at han lod indsætte et vindue foran spærremuren i skibets nordside (syn). Vestforlængelsen er overdækket af et otte-delt hvælv med kappesømme langs vægbuerne. Hvælvet har ingen overribber og er muret af munkesten; efter dets udseende at dømme skulle man tro, at det er middelalderligt, og det kan ikke ganske udelukkes, at vestforlængelsen er en middelalderlig bygningsdel, der er ombygget og istandsat af von Barnewitz. Adgangen til vestforlængelsens loft sker ad en udvendig trappe til en gennembrydning foroven i skibets nordmur. På skibets sydside har tidligere været en udbygning med opgang til et vestpulpitur (syn 1851).

Ved kirkens restaurering i 1856 blev våbenhuset på sydsiden nedbrudt og et nyt, lille våbenhus med spidsbuet tøndehvælvning af brædder og puds opført. Samtidig fik hele kirken store, spidsbuede vinduer, som skæmmer den meget, og de kalkede mure blev afrensede⁷. Ved en restaurering i 1882 forsvandt vinduerne i apsis.

Tagværket over koret er af eg med huljærnsnumre; det står på dobbelte murlægter og spærsko med nedhængende spærstivere og har dobbelte hanebånd og lange kryds, der dog kun er bevarede i gavlfagene. Skibets tagværk er af svær eg, og de enkelte spærfag er udformede som korets, dog går de lange kryds her til spærfoden. På de gennemgående bjælker i midten og ved gavlene står kongestolper med mange skråbånd. Vestforlængelsens tagværk er tildels af gammel eg og har samme form som den øvrige kirkes.

Kirken står nu med røde mure og vingetegl; våbenhuset er dog tækket med skifer.

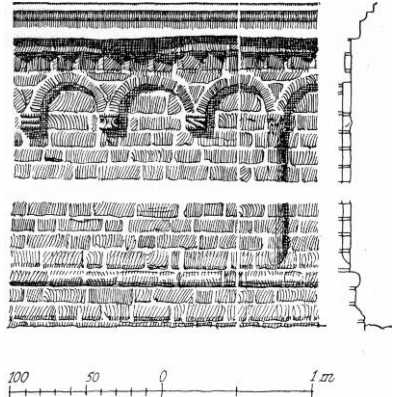

Fig. 4. Tillese. Detaljer fra Apsis. 1:50. Målt af Elna Møller 1948.

Fig. 5. Tillese. Indre, set mod Øst.

Aa. RI. 1949

KALKMALERIER

Ved en restaurering i 1930 blev et blåmalet pudslag i *apsidens* væg og hvælv fjernet. Det viste sig da, at vinduesbuernes underside var dekoreret med røde kvadrater, hvis konturer var indridset i pudsen og trukket op med hvidt. I apsishvælvingen var svage, røde farvespor (fig. 6) vist fra en majestasfigur. I apsismurens nordside og to steder i sydsiden var spor af hvide pudsskiver af ca. 21 cm diameter, som antagelig har været underlag for malede indivielsekors. Væggen var til en højde af 114 cm over gulvet overstrøget med gul okkerfarve kvadreret med smallere og bredere sorte linier.

INVENTAR

Alterbord, middelalderligt, muret af munkesten, som er overpudset i nyere tid. 102 cm højt, 190 cm bredt og med nyere bagside. Fritstående (se fig. 6).

†*Alterklæder*. 1) Skænket 1719 af Christian Bülow's enke Øllegaard Barnewitz (præsteindb. 1755).

2) 1700'rne, sort, skænket af baronesse Ide Margrethe Knuth⁸.

Altertavle (se fig. 5) i bruskarok med malet årstal 1642, skåret af Jørgen

Kiels Termansen 1930

Fig. 6. Tillese. Apsidens Indre.

Ringnis og ved restaurering 1931 ført tilbage til sin oprindelige form⁹, idet storsøjlerne var fjernede og storfeltet erstattet af en niche med Thorvaldsens Kristus. Tredelt storstykke, midtfeltet med nyt korsfæstelsesrelief. I sidefagene nicher med store figurer af evangelisterne Matthæus og Markus flankerede af hermepilastre med dyderne: Tro, Håb, Kærlighed og Klogskab og under nicherne mellem de konsoller, som bærer pilastrene, karnissvungne felter med fladsnit. Nye storsøjler. I storstykkets postamentfelt to relieffer forestillende mannaregnen og nadveren og mellem disse samt på storsøjlernes postamenter tre udskårne våben for Joachim Barnewitz til Rudbjerggaard, hans hustru Øllegaard Pentz og dennes anden mand Hartvig Passow (sml. epitafium s. 350). Storgesimsen bæres af en lille konsolfrise og har under det midterste, rekonstruerede, fremspringende parti et nyt kerubhoved, ligesom også gesimsens to englehovedkonsoller er nye. På gesimsen over storsøjlerne stod utvivlsomt oprindelig Lukas og Johannes, men disse figurer er nu gået

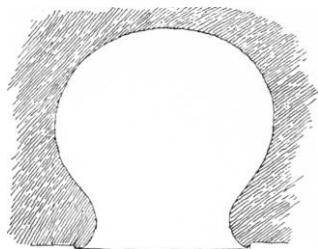

Fig. 7. Tillese. Snit af lydpotte i apsishvælvet. 1:5. (S. 342).

tabt. Topstykket har over karnissvunget postament med fladsnit et opstandelsesrelief (fig. 8) mellem to maniererede putti, som holder puder på hovederne, hvorpå topgesimsen hviler. I den svungne splitgavl er der et relief af himmelfarten, og som topfigur står Kristus med jordkuglen. Storingerne har bruskværk og diademhoveder, og de svungne konturer dannes af engle med havfruekrop smykket af masker og skæl. Top- og postamentvingerne består af bruskværk.

Ved istandsættelsen 1931 fik altertavlen nye religiøse indskrifter på friserne og en broget staffering med meget guld, delvis i overensstemmelse med den oprindelige staffering, der var udført på tynd kridtgrund og var karakteristisk ved en udstrakt anvendelse af sort. Denne staffering, som allerede 1774 var ødelagt af fugt¹⁰, har stået fremme, indtil tavlen omkring midten af 1800'rne egetræsmaledes, og figurene blev malet hvide.

†*Altertavle* fra 1584, formentlig af katekismustype, idet den i præsteindb. 1755 beskrives som bestående af tre tavler med religiøse indskrifter: Matth. 28, nadverordene og Johs. 3 samt derover »præsentialiam credimus modum nescimus« (»nærværelsen tror vi på, men måden kender vi ikke«). Tavlen hang da på korets nordvæg nedenfor skriftestolen, men blev i 1819 borttaget, idet den omtaltes som gammel og ubetydelig, men stor (syn).

Altersølv. Kalk (fig. 9) i renaissance fra 1591 med bæger fra 1738, forgyldt. Den glatte, sekstungede fod har smal fodplade og høj standkant med bort af drevne englehoveder i kartoucher. Sekskantet skaft med stor, fladrund knop, vandret delt ved en profileret stav mellem tværstregede bæltter og med drevne ornamentter og diademhoveder på over- og undersiden. I bunden indridset årstal og mestermærke, et bomærke. Højt *bæger* med Københavns bystempel og mestermærke for Christian Sørensen (Bøje s. 68). Glat *disk*, sikkert samtidig med bægeret, forgyldt, uden mærker. *Oblatæske* (fig. 10) i barok fra 1687, et usædvanlig smukt, rimeligvis tysk arbejde. Oval sølvdåse med Emausfremstilling i højt drevet relief på låget. På siderne drevne barokblomster og englehoveder. Fodplade og låg med bølget rand. Indskrift med graveret kursiv om låget: »Gud till ære, som har hiulpet mig aff all angst og nød 1687 Anne Ilshen Bülow«. Mestermærke: I. M.

Sygekalk fra 1771, 13,5 cm høj. Sekstunget fodplade og fod med profileret vulst, tvedelt, buklet knop og bæger med to ens, graverede våbenskjolde for baron Conrad Knuth til Rudbjerggaard. Københavns bystempel 1771 og mestermærke for Johan Georg Høderich (Bøje 530). Samtidig *beholder* med skruelåg til brød og vin, som kan indsættes i bægeret. Opbevares i Danmæres præstegård.

Niels Termansen 1930

Fig. 8. Tillese. Topstykke fra altertavlen (s. 346).

Alterstager (fig. 11) i sen-renaissance fra 1630, 45 cm høje, af drevet messingblik. Den kraftigt profilerede fod har to rækker bukler. Skaftet er formet som en kanneleret søjle med prydbælte af slyngbånd over det skellagte, nedre parti. Lyseskålen har bukler som fodens. Ny lysetorn af blik. På foden graveret med versaler: »S(alig) Jochim von Bernewitz F(ru) Oelgardt Pentzen anno 1630« samt tilhørende våben, sml. epitafium (s. 350).

†*Røgelsekar*, stod 1848 bag alteret¹¹.

†*Messehagel*, skænket 1719 af Christian Bülo\vs enke Øllegaard Barnewitz (præsteindb. 1755).

Alterskranke fra første halvdel af 1800'rne, sml. Vestenskov (s. 301).

†*Alterskranke* fra 1642 med de samme tre våben som altertavlen¹¹.

Døbefont, romansk, af granit, ca. 82 cm høj. Tøndeformet, noget uregelmæssigt hugget kumme på en glat fod af form som en omvendt keglestub. Indre tv. ca. 54 cm.

†*Døbefont*, af træ, nævnt 1877, da den romanske fonts kumme blev bragt tilbage efter i godt 20 år at have stået i skolelærerens have (syn).

Dåbsfad fra 1857, forsølvet, med relief af Kristi dåb efter Lorenz Frølichs tegning, sml. Nakskov (s. 108).

Dabskande, af tin, samtidig med dåbsfadet.

†*Krucifiks*, »fra den katolske tid«¹¹, krævedes fjernet 1855 (syn).

†*Korgitter* fra 1740 med dobbeltdør, malet, forgyldt og med religiøse indskrifter. En gave fra forvalter Tønnes Just og hustru Dorthe Dam (præste-

O. N. 1945

Fig. 9. Tillese. Alterkalk 1591 (bægeret fra 1738) (s. 346).

indb. 1755). 1853 krævedes »portene« for koret fjernede og øvre del af gitteret på begge sider afskåret (syn).

Prædikestol i høj-renaissance fra 1608, ifølge et forsvundet årstal (præsteindb. 1755). Af samme mester som Maribo prædikestol (s. 66) og svarende til denne i opbygning, men oprindelig anbragt som lektoriestol foran korbuen flankeret af et fyldingspanel med seks malede apostelfigurer¹¹. Prædikestolen har fem fag med figurer af Kristus og de fire evangelister under bueslag med æggestav på undersiden, båret af udfligede pilastre og flankerede af glatte, joniske søjler med prydbælter. Under søjlerne volutformede postamentfremspring og i midterste postamentfelt to udskårne våben for Knud Rud og hustru Ellen Marsvin. Storgesimsen er ganske lav og har på hvert hjørne kun eet konsolagtigt fremspring med englehoved. Ny

bærestolpe og opgang. 1812 anbragtes en \dagger dør for prædikestolen for at afholde træk fra koret (syn).

Stafferingen er fra 1943¹². Postamentfelternes danske indskrifter er nye, den latinske i første felt, Matth. 4, 4, rekonstrueret efter den oprindelige. Stolens brogede farver er en rekonstruktion af renaissancesafferingen, der synes at have været delvis bevaret. Herover fandtes tre yngre farvelag, lyse grågrønne, gule og blå, fra slutningen af 1700'rne samt to lag egetræsådring fra nyere tid.

Stolestader, fra o. 1850 med enkle, spidsbuede gavle.

\dagger *Stolestader*. 1) Stol med årstallet 1581, nævnt 1848¹¹. 2) 1832 lovede hofjægermester, baron Knuth kirken fire nye mandsstole og fire fruentimmerstole (syn).

\dagger *Skrifestol* fra 1674 med navnet Andreas Johannes Fobor, initialerne S.B.H.S.D., et timeglas og religiøs indskrift på latin, Es. 43, 25 samt årstallet [16]74 (præsteindb. 1755).

\dagger *Deonestol*, nævnt 1717 (syn) og omtalt 1755 (præsteindb.), med initialerne P. M. og en versificeret latinsk indskrift: »Sola salus servire Deo, sunt de terra fraudes« (»den eneste frelse er at tjene Gud, af jorden er kun svig«).

Fig. 10. Tillese. Oblatæske 1687 (s. 346). O.N. 1945

†*Herskabsstole*. 1) 1633, med Joachim Barnewitz og Øllegaard Pentz våben¹³, sml. epitafium (s. 350).

2) 1723, med to våben tilhørende Rudbjerggaards ejer Frederik von Bülow og hustru Sophie Holstein¹³.

3) 1825 opsættes en ny herskabsstol på sydvæggen, omtrent hvor det 1819 nedtagne †herskabspulpitur sad. Opgang fra kirkegården (sml. s. 343). Fjernet 1851 (syn).

†*Pulpitur* nævnt 1719 og 1804, fornyet 1849 (syn).

†*Maleri* til †pengeblok fra slutningen af 1500'rne. Tre spisende adelsfolk i dragter fra omkring Frederik 2.'s tid. Tjeneren pisker en fattig, og ved siden ses helvedes ild. Indskriften: »Lad aap din mund gif dhe arme saa vil Gud sig ofver dig forbarme«. 1848 var maleriet anbragt over »pengetavlen«¹¹.

Kirkeskib, ny tremastet fuldrigger.

†*Tårnur*, nævnt 1816 (rgsk.).

Klokker. 1) Fra 1601, støbt af Reinholdt Benninck. Hanke med masker og under bladranke toliniet versalindskrift: »Velburde Corsfest Rud til Ruborgar H. Niels Tugessen sogneprest, Iurgen Thusen Faut, Maarten Jensen, Matz Hansen lodt denne Klocke støbe udi Lübeck aff Reinholdt Benning anno 1601«. Tvm. 91 cm.

2) Fra 1828, støbt af I. C. og H. Gamst, København. Indskrift under palmetbort. Tvm. 120 cm. I ny ophængning på loftet over skibets vestligste fag.

†*Klokker*. 1) På to et halvt skippund, otte lispund (464 kg), afleveret ved klokkeskatten 1528. 2) Støbt 1649 af Michel Westfael, med navnene på kirke-ejerne Øllegaard Pentz, Friderich Barnewitz og Ide Grubbe, præsten Erich Mortensen og kirkeværgerne Hans Juul og Peder Jensen (præsteindb. 1755).

GRAVMINDER

Epitafium fra o. 1626, over Joachim Barnewitz og hustru Øllegaard Pentz. Han var født 3. febr. 1563, opholdt sig fra sit tolvte til sit attende år ved hertug Hans af Holstens hof og var efter dennes død hofjunker hos kong Frederik 2. af Danmark. 26 år gammel blev han hofmester ved dronning Sophies hof i Nykøbing. Gift 26. april 1620 med hofdame hos dronning Sophie, Øllegaard Pentz, som fødte ham sønnen Frederik Barnewitz. Død i Nykøbing 22. marts 1626, 63 år og 48 dage gammel. Øllegaard Pentz var født 19. febr. 1596 og giftede sig anden gang efter otte års enkestand med Hartwisch Passow til Zehen, Hertug Adolph Friderics geheimeråd, 20. jan. 1625 (!) og døde 21. jan. 1636 (galt for 6. juli 1654). Epitafiet er af grå kalksten og består af en 285,5 x 170 cm stor tavle og et sammenflikket topstykke. Latinsk gravskrift med reliefversaler nederst på stenen og derover under dobbelt bueslag Joachim Barnewitz og hans hustru i trekvart figur, set omtrent en face og hugget i ret lavt relief. Ansigterne er ret plumpe og modelleringen primitiv, han er iført kort jakke og knæbukser prydet med mange borter, har kårde ved siden og svær kæde med en portrætmedaillon over skulderen. Hun har tindingbuklet hovedlin, stuartkrave og opsplittede ærmer med store manchetter. Langs stenens rand 32 ahnevåben med tilhørende slægtsnavne hugget med reliefversaler. Topstykket består af 12 stykker, hvoraf de fleste rimeligvis har dannet et hængestykke, og enkelte stammer muligvis fra de forsvundne sideornamenter, som ses på en tegning fra 1700'rne¹⁴. I midten to, nu ombyttede, latinske indskrifttavler med reliefversaler, ifølge hvilke Øllegaard Pentz lod gravmælet sætte over sig og sin mand. Feltet flankeres af profilmasker og vinger med bosser. Derover indskrifttavler med bibelord mellem bruskarokke ornamenter og øverst i højt relief den opstandne Frelser foran en stele.

Den oprindelige staffering er bevaret liere steder på stenen. Ansigt og hænder er hos manden rødbrune, hos kvinden hvidgule, øjnene har iris, og bryn og læber er malede. Handskerne er brune og besætningen på kjolen hvidgul. Våbenskjolde og enkelte bogstaver har rest af forgyldning. Epitafiet, der oprindeligt var anbragt i Joachim Barnewitz gravkapel ved kirkens vestende¹⁵, står nu på skibets nordside.

†*Epitafier*. 1) 1585. Margrethe Vasspyd, datter af Lauritz Madsen Vasspyd til Olstrup, gift med Claus Jacobsen til Gammelbygaard og død 1585, 84 år gammel. Epitafiet, der var af træ, havde et maleri af Kristus på korset og en knælende kvinde samt fire ahnevåben. Rimet gravskrift¹⁶. Det hang mellem skriftestolen og alteret (præsteindb. 1755) og blev rimeligvis fjernet 1856 ved kirkens restaurering.

2) O. 1613. Jørgen Tiursen, holstefoged (skovfoged?) på Rudbjerggaard, død 1613, og hustru Maren Nielsdatter¹⁷.

†*Kister*. 1625 oprettede familien Barnewitz et gravkapel i kirkens vestre ende (sml. s. 342). I præsteindb. 1755 omtales det som bestående af en underste (∴: krypten) og en åben begravelse (∴: selve kapellet), idet det dog samtidig fungerede som kirke. 1816 aflukkedes det fra skibet ved en bindingsværksvæg (syn), og 1856 blev det nedlagt, og kisterne nedsænkedes under kirkegulvet⁷.

I krypten nævnes i præsteindb. 1755 følgende kister:

1) Joachim Barnewitz, død 1626, 2) Frederik Barnewitz, hans søn, lensmand og landkommissær over Laaland og Falster, samt befalingsmand over Nykøbing og Aalholms amter¹⁷, død 1653 og 3) Ide Grubbe, sidstnævntes hustru.

I kapellet stod Frederik Barnewitz' søn Jochum Barnewitz, død 1676, 26 år gammel og hans søster Margrethe Sibylle Barnewitz, død 1677, 27 år gammel og hendes mand Jens Rodsteen, søn af Knud Rodsteen og Else Vind, død i Viborg 1679, 49 år gammel. Desuden også deres to børn, Ide Grubbe Rodsteen, død i København 1676, 3 år gammel og Frederik Rodsteen, død 1719, 49 år gammel¹⁷. Frederik Rodsteen gav penge til skolens bygning, hvorfor hans kiste skal have haft en lang takkeinskriftion på vers forfattet af sognepræst O. Thestrup.

Endvidere Uldrich Maltzan, Henrich Maltzans søn til Zeyer i Mecklenburg, død på Rudbjerggaard 1669, 60 år gammel og ugift¹⁷.

På kirkegården står en *runesten*¹⁸ fra 1100—1150. Stenen har to sæt indskrifter, der i oversættelse lyder: 1) »Eskil Sulkesøn lod denne sten rejse efter sig selv. Altid vil stande, mens stenen lever, denne mindeskrift, som Eskil gjorde. Krist og S. Mikkell hjælpe hans sjæll«. 2) »Toke ristede runerne efter sin stedmoder Thore, en velbyrdig kvinde«. På den ene bredside er desuden et stort kors. 1627 sad stenen i den søndre kirkegårdsmur, 1765 lå den som grundsten under hjørnet af våbenhuset. Ved dettes nedbrydning 1856 blev stenen anbragt på kirkegården.

G. K.K. 1945

Fig. 11. Tillese. Alterstage 1630 (s. 347).

KILDER OG HENVISNINGER

Synsprotokoller 1803—61 (provstearkivet, LA) og 1861—80 (bispens arkiv, Nykøbing F.). — Dokumenter og Breve for hele Stiftet 1579—1762 div. år. (stiftøvrighedsarkivet, LA). — Museumsindberetninger af J. Magnus-Petersen 1877, N. Termansen 1909 (altertavle og prædikestol) 1930—31 (altertavle og apsis), og N. J. Termansen 1937 (prædikestol) og Harald Munk 1942—44 (prædikestol), O. Norn og Gertrud Købke Knudsen 1945 og Aa. Roussell 1949.

S. Abildgaard: Notesbog I. 1756. S. 51 ff. (NM). — J. Worsaae: Notesbog I. 1848. S. 51 (NM).

¹ Kirkehist. Saml. 3. R. VI, 459. ² Frederik I.s danske Registranter, s. 278. ³ Kroens Skøder II, 6. ⁴ Haugner: Sønder Herred s. 314 f. ⁵ Dok. og Breve for hele Stiftet 1579—1762. ⁶ J. Friis: Laaland-Falster s. 244. ⁷ Haugner: Sønder Herred s. 311. ⁸ Rhode I, 335. ⁹ Ved N. Termansen. ¹⁰ Danske Atlas VI, 464. ¹¹ J. Worsaae: Notesbog I, 51. ¹² Begyndt af N. J. Termansen og fuldendt af H. Munk. ¹³ S. Abildgaard: Notesbog I, 52. ¹⁴ NM arkiv. ¹⁵ Haugner: Sønder Herred s. 310. ¹⁶ S. Abildgaard: Notesbog I, 51. ¹⁷ Danske Atlas VI, 465. ¹⁸ Jacobsen og Moltke: Danmarks Runeindskrifter, nr. 212.

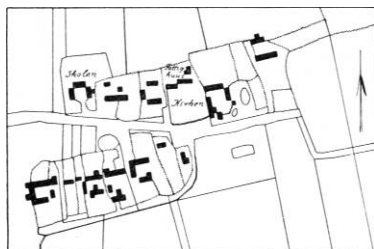

Fig. 12. Tillese 1837.